

Volumul VIII, Numărul 14 / 2006

ISSN 1454-9980

Paradoxurile culturale ale globalizării

(pag. 2-4)

Andreea-Oana IACOBUȚĂ

Volume VIII, Issue 1 (14) / 2006

Cross-cultural
Management
Journal

PARADOXURILE CULTURALE ALE GLOBALIZĂRII

Andreea-Oana IACOBUȚĂ

Rezumat

Globalization has economic roots and political consequences, but it also has brought into focus the power of culture in this global environment. To a large extent, globalization promotes integration of the world and calls for the removal of all cultural barriers. Cultural exchange is positive, although the skeptics consider that it runs the risk of homogenization.

The idea of this paper came from a paradox identified by John Naisbitt in today's global economy, according to which the bigger the world economy, the most powerful its smallest players. This paradox is transposed and developed at the cultural level, in an attempt to prove that, actually, globalization does not lead a blandly uniform, Orwellian world, does not strip away the identity but, furthermore, amplifies their role. And if we wonder about the possibility of a universal culture, the answer should be: the universal culture of liberty.

De cele mai multe ori globalizarea este privită, esențialmente, ca un fenomen de natură economică și tehnologică. Dar în dinamica economică corelația dintre cultural și economic are o importanță decisivă. Cultura poate explica eșecul sau succesul în plan economic.

Realitatea zilelor noastre pune față în față globalizarea și etnocentrismul, extensia planetară a piețelor financiare, a afacerilor, a zonelor de influență, pe de o parte și încercările de demarcare netă a diferențelor culturale dintre națiuni, regiuni, colectivități etnice, sociale, politice sau economice.

Asistăm astăzi la ceea ce Karl Popper numea "impactul dintre culturi". Se consideră chiar că se va ajunge la o "aplatizare culturală". Ori, diversitatea, alteritatea constituie o șansă și nu o amenințare.

Diversitățile culturale sunt de multe ori prezentate drept obstacole majore ale colaborării sau integrării diferitelor comunități, cum este, de exemplu, cazul integrării europene. Dar ele pot fi privite ca elemente ale unei necesare complementarități, ca factori mai curând favorizanți ai cooperării, ai apropiierilor inter – și intra comunitare. Întotdeauna există un fond

comun, există rațiuni umane, dincolo de diferențele naționale, etnice, culturale, etc. În cazul Europei, există o cultură comună, bazată pe tradiția creștină și umanistă, există un spirit european plăsmuit de-a lungul secolelor din moștenirea greacă, romană și din cea creștină. Există, așadar, un nucleu ireductibil de elemente culturale, care constituie baza civilizației europene.[1]

În plus doctrina dominantă în prezent la nivel global se articulează în jurul câtorva concepte cheie, cultivă câteva valori ce tind să fie recunoscute în mod cvasiunanim. În primul rând este afirmată libertatea individului în calitatea sa de întreprinzător, de producător și de consumator, este respectată libertatea acestuia de acțiune și de interacțiune cu semenii săi, în scopul maximizării utilității sale individuale.

Noua ordine se instaurează pe baza virtuților fundamentale ale individului, pieței și libertății – virtuți ale liberalismului. Piața este repusă în drepturi ca formă naturală de organizare a activității economice și a vieții sociale în general.

În condițiile economiei globale se amplifică competiția globală. În acest sens se vorbește despre culturi dominante diminuând până la

anulare cultura sau culturile dominate. “Războiul” a devenit cultural, complement subtil al celui economic și suport decisiv al globalizării. Însă competiția de orice fel înseamnă progres sau, cum spunea Hayek, “concuranța este un procedeu al descoperirii, o procedură implicată în tot ceea ce înseamnă evoluție, care a determinat omul vrând-nevrând să reacționeze în fața situațiilor inedite, iar eficiența noastră crește treptat prin continuare concurenței, nu prin consens”. [2]

Oarecum paradoxal, evoluția spre globalizare, spre acea cultură mondială informatizată este însoțită de o “heterocronie culturală” (J. Demorgon), caracterizată prin diversificarea culturilor naționale și construcția unor micromedii culturale variate și complexe.

Tocmai aici rezidă paradoxul. Tendințele lumii se îndreaptă copleșitor spre independență politică și culturală, pe de o parte și formarea alianțelor economice, pe de alta.

Cu cât mai cuprinzătoare devine economia mondială, cu atât mai puternici devin actorii ei mai mici.

Unul din paradoxurile arhitecturii afirmă “mai puțin înseamnă mai mult”. Cu alte cuvinte cu cât o operă este mai simplă, cu atât este mai elegantă și mai impresionantă.

La fel se întâmplă și în economia mondială. Întreprinzătorul este cel mai important actor în punerea în scenă a economiei globale. Cu atât mai mult cu cât marile companii sunt descentralizate și reconstituite ca rețele de întreprinzători.

Paradoxal, cu cât mai complex este sistemul, cu atât mai eficiente trebuie să fie părțile sale componente. Mai numeroase, mai mici și mai importante. Toate companiile mari se vor afla în situația de a concura cu și de a fi surclasate de firmele mai mici, mai rapide și inovatoare.

Trăim într-o societate de consum, am intrat într-o eră a consumatorului informat. Cea mai eficientă entitate economică devine individul. Poate că cel mai mare beneficiu va fi libertatea personală a fiecăruia. Într-o lume a telecomunicațiilor, a informației ca principal factor de producție de o mobilitate extraordinară, libertatea capătă un nou sens.

Integrarea economică și omogenizarea societății globale determină un puternic sentiment al individualității, al sinelui. Sintagma anilor '70 *Gândește global. Acționează local.*

devine acum *Gândește local. Acționează global.* Odată cu globalizarea multe lucruri devin universale. Ceea ce rămâne tribal va deveni însă mai important și mai puternic. Cu cât devenim mai universali, cu atât acționăm mai tribal. Acesta este un alt paradox al globalizării.

Însă ceea ce se petrece în această situație este oarecum firesc. Traseul cunoașterii la Hegel este eu – lume – sine. Dialogul cu alteritatea amplifică identitatea. Comunicarea cu lumea ar trebui să fie expansiune, ieșire din sine, dar e o adâncire a sinelui. La fel se întâmplă și astăzi pe plan mondial. Pus față în față cu lumea individul ajunge să-și conștientizeze specificul identitar. Într-o lume mobilă omul are nevoie de stabilitate și o găsește în apartenența sa la cultura, la civilizația din care face parte.

Ceea ce i se reproșează globalizării este tendința de a nivela, de a reduce la un numitor comun specificitățile locale. Aceasta prin ruptura aproape totală dintre economie și social, prin mercantilizarea excesivă a legăturilor interumane și mai ales printr-o americanizare ce pare a se impune *erga omnes*.

Într-adevăr se produce o infuzie a valorilor americane, o insinuare a acestora în toate planurile. Modelul american este considerat superior sub raport economic, politic, cultural și mediatic. America promovează un capitalism hegemonic în care aproape totul a devenit marfă. Dar, dincolo de toate, modelul american e cel liberal prin excelență. Un capitalism cu vocație universalistă, deschis, democratic, seducător. Un capitalism mitic, “the promised land” pentru cei care visează la prosperitate și fericire. Forța lui de atracție rezidă tocmai prin faptul că are la bază expectanțele din totdeauna ale individului.

Americanizarea nu înseamnă însă anihilarea propriei identități culturale. Culturile pot foarte bine coexista. Arnold J. Toynbee, în lucrarea *Studiu asupra istoriei*, scrie despre iluzia înaintării civilizației occidentale și identifică principalele ipoteze, false de altfel, care stau la baza acesteia: “concepția eronată asupra unității istoriei- concepție în care este implicat postulatul unei singure direcții posibile spre civilizație, și anume direcția adoptată de civilizația occidentală, toate celelalte civilizații fiind tributare civilizației occidentale sau pierdute pentru totdeauna într-un pustiu de nisip- poate fi lămurită prin rădăcinile ei în număr de trei: iluzia egocentrică, iluzia unui Răsărit în

nemișcare și iluzia asupra progresului, conceput ca o mișcare rectilinie.”[3]

În lumea multiculturală de astăzi singura cale către coexistență, către o coexistență pașnică și cooperare creativă, trebuie să pornească de la ceea ce se află la originea tuturor culturilor și este înrădăcinat în mintea și inima oamenilor dincolo de opțiuni politice, convingeri, simpatii sau antipatii. Trebuie să pornească de la transcendență.

Declarația de Independență stipulează că Dumnezeu i-a dat omului dreptul la libertate. Omul o poate conștientiza raportându-se la divinitate, la sine și la ceilalți.

“De ce o cultură a libertății?” cum întreba Mario Vargas Llosa. [4] Pentru că libertatea a fost, este și va rămâne o valoare general umană, un drept natural al fiecăruia, o chintesență a esenței umane. Pentru că progresul obținut de liberalism în ultimele decenii nu are termen de comparație în istorie dar, în același timp, nu este ireversibil.

Expansiunea acestei culturi a libertății este posibilă atât timp cât indivizii cred în superioritatea ei asupra acelor culturi care legitimează fanatismul, intoleranța și rasismul, discriminările de orice fel.

Vaclav Havel redă lumea post-modernistă printr-o imagine “sincretică”: un arab pe o cămilă, îmbrăcat în haine tradiționale, purtând pe dedesubt o pereche de blue-jeans, având în mână un radiocasetofon, iar pe spatele cămilei se află o reclamă la Coca-Cola.[5] Havel vede în această imagine o expresie sintetică a lumii multiculturale de astăzi, a unui amalgam de culturi.

Este superficial și exagerat să se proclame dispariția specificităților locale. Imagologia,

geografia spirituală s-au format într-un timp îndelungat, nu peste noapte.

A crede în omogenizare înseamnă o întoarcere la o viziune materialistă sau marxistă conform căreia existența ne determină conștiința. Se poate accede la liber schimb economic și fără a pierde tradițiile autohtone. Sensul influenței interculturalului este unul sinergetic (Jurgen Bolten) prin care se obține combinarea favorabilă a elementelor caracteristice fiecăreia din culturile în contact. Sensul este acela de interacțiune prin care se obține evoluție, progres prin adaptare culturală.

În plus, într-o competiție deschisă triumfă valorile. Dacă însă, ceva se pierde, înseamnă că nu a avut un fundament, un corespondent la nivelul subconștientului cultural.

Globalizarea nu este lipsită de dominație. Este un proces inegal în care există învingători și învinși. Doar că, este un proces mult prea complex pentru a fi surprins într-o simplă narațiune a înaintării uniliniare a Occidentului.

Progresul stă în diversitate și, după cum spunea Hayek, “dezvoltarea diversității constituie o componentă importantă din evoluția culturală, iar o mare parte din valoarea individului față de ceilalți se datorează diferențelor dintre el și ei.”[6]

Diversitate trebuie văzută ca o cale către noi înșine. “Dacă diferi de mine, fratele meu, aceasta nu mă lezează, ci, dimpotrivă, mă îmbogățește.”(Antoine de Saint-Exupéry)

Nu vom asista deci la omogenizare culturală ci eventual la o repliere, la o redefinire, pe măsură ce realitățile vieții economice, politice, sociale și culturale de pe plan mondial o reclamă.

Note

1. Brăilean, T., *Globalizarea. Numele Nimicului*, Ed. Institutul European, Iași, 2004, p.150;
2. Hayek, F.A., *Infatuarea fatală. Erorile socialismului*, Ed. Antet, București, 2000, p.45;
3. Zait, D., *Management intercultural. Valorizarea diferențelor culturale*, Ed. Economică, București, 2002, p.71;
4. Llosa, M.V., *Global Village or Global Pillage?* Reason, iulie 2001;
5. Havel, V., *The Need for Transcendence in the Postmodern World*, The Futurist, iulie-august 1995, p.1;
6. Hayek, F.A., *op. cit.*, p.134.

Andreea-Oana Iacobuță este doctorand cu frecvență la Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Al. I. Cuza” din Iași. Preocupările sale doctorale vizează domeniul economiei instituționale, fiind orientate spre problematica costurilor de tranzacție. Alte domenii de interes: politici economice, doctrine economice, comerț internațional.